

Item ratio supra insinuata est satis probabilis, quia non potest Deus non odisse malum rectæ rationi contrarium; habet autem hoc odium non tantum ut privata persona, sed etiam ut supremus gubernator: ergo ratione hujus odii vult obligare subditos, ne illud committant.

24. *Alia obiectio.*—*Solutio ad objectionem, ubi ostenditur quam intimationem legis divinæ naturalis teneatur Deus exhibere, ut homines ad illam obligentur.*—Objicitur vero secundo, quia ad legem non sufficit voluntas legislatoris, nisi accedat insinuatio seu intimatio talis voluntatis: sed nihil est quod necessitet Deum ad intimandam talem voluntatem suam: ergo potest illam non intimare, cum hoc sit ei liberum: ergo potest non ferre talem legem, nec per illam obligare, quia sine intimatione non fit obligatio. Respondeo imprimis, si illa voluntas Dei necessaria est ad convenientem et prudentem providentiam et gubernationem hominum, consequenter est necessarium ut ex vi ejusdem providentiæ innotescere possit hominibus illa voluntas Dei, et hoc sufficit ad rationem præcepti et legis: neque est alia intimatio necessaria. Unde dicitur ulterius ipsummet judicium rectæ rationis inditum naturaliter homini, esse de se sufficiens signum talis voluntatis divinæ, nec esse necessariam aliam insinuationem. Probat: quia judicium rationis indicat de se divinam providentiam decentem Deum, et moraliter necessariam ad plenum dominium ejus et debitam subjectionem hominis ad ipsum, in qua providentia hæc legislatio continetur. Item hæc de causa per lumen naturale cognoscitur Deum offendi peccatis quæ contra legem naturalem fiunt, et ad ipsum pertinere illorum punitionem, et judicium: ergo ipsum naturale lumen est de se sufficiens promulgatio legis naturalis, non solum quia manifestat intrinsicam inconvenientiam vel convenientiam actuum, quam lumen Dei increatum ostendit: sed etiam quia intimat hominis contrarias actiones displicere auctori naturæ, tanquam supremo Domino, et curatori, ac gubernatori ejusdem naturæ: hoc ergo satis est ad intimationem talis legis, ut sentit D. Thomas 1. 2, quæst. 90, art. 4, ad 1, et hæc ratione lex naturalis vocatur lex mentis, ut notat Epiphanius, hæres. 64, in verbis quæ ex Methodio refert in fine illius §, et insinuat Tertullianus, lib. contra Judæos, cap. 2.

25. Adhuc vero superesse hic poterant difficultates et interrogationes subobscuræ: una est, an transgressio legis naturalis, eo modo quo a nobis explicata est, habeat specialem mali-

tiam distinctam ab illa quam haberet actus ex sola disconvenientia ad rationalem naturam præcise spectatam, ut in hypothesi supra tractata consideratur. Item si malitia illa est specialis, qualis sit, et quanta ex vi legis naturalis. Item an possit hæc specialis ratio legis naturalis invincibiliter ignorari, vel, posita tali ignorantia, an actus factus contra rationem esset offensivus Dei, vel an haberet malitiam infinitam, seu an esset peccatum mortale. Sed hæc pertinent magis ad materiam de Peccatis, et ideo nunc illa omitto, ne ab instituto nimium digrediamur; interim videri possunt Victor. dicta relect. de Pervenient. ad usum rationis, et Gerson, dicta lect. 2, de Vita spirit., paulo ante corollarium primum, et alii auctores allegati.

CAPUT VII.

IN QUA MATERIA VERSETUR LEX NATURALIS, SEU QUÆ SINT EJUS PRÆCEPTA.

1. *Differentia inter legem naturalem et alias.*—Supponimus ex dictis, bonum per se honestum, seu ad honestatem necessarium, et malum illi contrarium esse materiam hujus legis; illud ut præcipiendum, hoc ut vitandum. Probat, quia cum hæc sit vera lex, et Deum habeat auctorem, non potest non esse honesta; ergo non potest præcipere nisi honestum, nec vetare nisi contrarium. Item hæc lex id præcipit, quod est naturæ rationali consentaneum, ut talis est, et vetat contrarium; illud autem non est nisi honestum, ut constat. Imo in hoc differt lex naturalis ab aliis legibus, quod aliæ faciunt esse malum quod prohibent, et necessarium vel honestum quod præcipiunt: hæc vero supponit in actu seu objecto honestatem quam præcipiat, vel turpitudinem quam prohibeat, et ideo dici solet per hanc legem prohiberi aliquid quia malum, vel præcipi quia bonum, ut capite præcedenti tactum est.

2. *An omne honestum vel malum contrarium cadat sub legem naturalem.*—*Opinio asserentium sola communia principia et generalia cadere sub legem naturalem.*—Difficultas ergo est an omne honestum bonum vel malum contrarium cadat sub legem naturalem: nam quidam dixerunt, sola generalia principia per se nota, quæ versantur circa bonitatem, vel malitiam moralem, qualia sunt, *bonum est faciendum, malum vitandum: quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, esse materiam hujus legis, non vero conclusiones quæ ex his principiis eliciuntur,

ut depositum esse reddendum, usuram vitandam. Solet citari pro hac sententia divus Thomas, q. 94, artic. 2, et Durandus, tract. de Legib., quem habere non potui, sed illum refert Turrecr. in capite *Jus naturale*, distinct. 1, n. 3, et aliqui juristæ ita defendunt hanc opinionem, ut existiment præcepta Decalogi non continere jus naturale, sed jus gentium, quod putant esse diversum. In quam sententiam videtur inclinare Soto, libro 1 de Justitia, quæst. 5, art. 4, ut capite sequenti latius dicam. Videnturque fundari in modo loquendi Jureconsultorum, qui eos actus, quos dictat ratio solum per discursum, non tribuunt juri naturali, ut videre licet in lib. 1, 2 et 3, et l. *Omnes*, cum aliis, ff. de Justitia et jure, et in l. *Bona fide*, ff. Depositum.

3. Ratio esse potest primo, quia jus naturale est id ad quod ipsa natura immediate inclinatur: hujusmodi autem solum sunt prima principia: nam quæ per discursum comparantur potius ab ipso homine habent originem: unde etiam in ipsis habitibus distinctio est inter habitum principiorum et conclusionum. Secundo, quia jus illud quod versatur circa prima principia est prorsus immutabile, tam ex parte sua, quam ex parte hominum, quia ignorari non potest: illud autem quod versatur circa conclusiones, mutari potest et ignorari. Tertio, quia alias etiam actus virtutum, quos præcipiunt homines, pertinerent ad legem naturæ, quia per discursum ex illa eliciuntur. Quarto, quia alias non distingueretur jus gentium a jure naturali, sed illius pars esset, vel sub illo contineretur.

4. *Resolvitur questio, et ostenditur jus naturale complecti omnia præcepta moralia, quæ habent evidentem honestatem necessariam ad morum rectitudinem.*—Nihilominus dicendum est jus naturale complecti omnia præcepta, seu principia moralia, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, ita ut opposita moralem inordinationem seu malitiam evidentem contineant. Hæc est mens D. Thomæ, q. 91, art. 2, q. 94, artic. 2 et 4, q. 95, artic. 2, et q. 100, artic. 1, 2 et 3, ubi Cajetanus, Conradus et alii expositores idem sentiunt; Soto, libro 1 de Justitia, q. 4, artic. 2, et q. 5, artic. 1 et 2, et libro 3, q. 1, artic. 2 et 3; et idem sumitur ex theologis in præcedenti capite allegatis, et ex Turrecr. in capite *Jus autem*, distinct. 1, per plures articulos, præsertim in primo et ultimo; Covarrus, in regula *Peccatum*, 2 part., § 11, n. 4. Item sumitur ex Aristotele, 5 Ethic., capite 7, ubi

v.

omne jus in naturale et legitimum distinguit, sub naturali comprehendens omne illud quod necessariam et immutabilem habet veritatem. Eademque est sententia Ciceronis, libro 2 de Invent., ubi definit, jus naturæ esse, *quod nobis non opinio, sed quædam innata vis affert, ut religionem, pietatem*, etc. Idem sentit Isidorus, 5 Etymol., cap. 3, ubi aliis exemplis jus naturale declarat. Item Augustinus, lib. 1 de libero Arbitrio, capite 3, quatenus adulterium ponit esse contra jus naturæ: nam eadem ratio est de omnibus similibus. Denique sumi hoc potest ex illo Psalmo 4: *Quis ostendit nobis bonum? signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*: nam inde rectè colligimus omnia quæ lumen naturale evidenter manifestat, pertinere ad legem naturæ: et confirmari potest ex illo Pauli ad Romanos 2: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*: unde infert eos sibi ipsis esse legem: illa autem quæ evidentem cognoscuntur lumine naturæ, sive cum discursu, sive absque illo cognoscantur, recte dicuntur naturaliter fieri; ergo.

5. *Confirmatur assertio ratione.*—Ratione etiam declaratur assertio: nam ea quæ naturali ratione cognoscuntur, in triplici genere distingui possunt: quædam sunt prima principia generalia morum, ut sunt illa, *honestum est faciendum, pravum vitandum; quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, et similia; de his nullum est dubium pertinere ad legem naturalem: alia sunt principia magis determinata et particularia, tamen etiam per se nota ex terminis, ut, *justitia est servanda, Deus est colendus, temperate vivendum est*, et similia, de quibus etiam nulla est dubitatio, et a fortiori patebit ex dicendis. In tertio ordine ponimus conclusiones quæ per evidentem illationem ex principiis naturalibus inferuntur, et non nisi per discursum cognosci possunt: inter quas quædam facilius et a pluribus cognoscuntur, ut adulterium, furtum, et similia, prava esse: aliæ majori indigent discursu, et non facile omnibus notæ, ut fornicationem esse intrinsicè malam, usuram esse injustam, mendacium nunquam posse honestari, et similia. De his ergo omnibus intelligitur assertio posita: nam omnia hæc ad legem naturalem pertinent; quod si id probatum fuerit, etiam de conclusionibus, cujuscumque gradus, dummodo evidententiæ gradum certum attingant, a fortiori erit probatum de reliquis.

6. Probat ergo primo inductione: nam præcepta Decalogi sunt de jure naturæ, ut est

8

indubitatum apud omnes, et tamen non omnia continent principia per se nota, sed aliquo indigent discursu, ut etiam est clarum. Multoque id clarius est de multis præceptis naturalibus, quæ in illis continentur, ut est præceptum prohibens simplicem fornicationem, usuram, vel vindictam de inimico propria auctoritate, de quibus secundum doctrinam catholicam certum est esse de jure naturali: et similiter in præceptis affirmativis, servare votum, vel promissionem, dare elemosynam ex superfluo, honorare parentes, naturalia præcepta sunt non solum secundum fidem, sed etiam secundum philosophos, et omnes rectè sentientes; et tamen non sine discursu, et interdum multa ratiocinatione concluduntur. Secundo, argumentor ratione, quia omnia illa quæ in illis membris comprehenduntur, præcipiuntur quia honesta sunt, vel prohibentur quia mala sunt, et non e converso; ergo illa non pertinent ad legem positivam; ergo ad naturalem: non enim est aliud membrum legis, ut supra notavi. Prima consequentia patet, quia illa est proprie lex positiva quæ addit necessitatem, præter id quod postulat intrinseca natura materiæ: nam (ut dixit Aristoteles) lex positiva est de his rebus quæ non referunt, priusquam lex ponatur. Antecedens autem patet, quia veritas principii non potest stare sine veritate conclusionis, quando illa necessario elicitur, et ideo si conclusio, pertinens ad honestatem, necessario sequitur ex principiis naturæ, per se, et ab intrinseco, habet honestatem, etiam seclusa lege extrinseca: ergo si adhibetur lex, ideo est, quia illud objectum necessariam habet honestatem, et idem est e contrario de malitia, et prohibitione.

7. Tertio, de primis generalibus principiis nemo dubitat: ergo nec de particularibus dubitari potest, quia etiam illa per se et ex vi terminorum habent convenientiam cum natura rationali, ut talis est; ergo nec de conclusionibus ex his principiis evidenter elicitis dubitandum est, quia veritas principii in conclusione continetur, et qui unum præcipit, vel prohibet, necessario prohibet id quod in illo continetur, vel sine quo subsistere non potest. Imo si proprie loquamur, magis exercetur lex naturalis in his principiis, vel conclusionibus proximis, quam in illis principiis universalibus, quia lex est proxima regula operationis: illa autem communia principia non sunt regula nisi quatenus per particularia determinantur ad singulas species actuum, seu virtu-

tum. Denique hæc omnia præcepta necessitate quadam prodeunt a natura, et a Deo quatenus auctor est naturæ, et tendunt ad eundem finem, nimirum ad debitam conservationem et naturalem perfectionem, seu felicitatem humanæ naturæ; ergo omnia pertinent ad naturale jus.

8. Addit vero Gratian. ad 1, in principio, jus naturale esse quod in lege et Evangelio continetur. Quod si verum est, non solum ea quæ diximus, sed etiam quæ vel per Moysen Deus præcepit, vel Christus jussit in lege nova, ad jus naturale pertinebunt: nam hæc sunt quæ in Evangelio, et lege continentur. Ad quod tacite respondens Glossa ibi dicit jus naturale ibi vocari a Gratiano jus divinum, indicans comprehendere non solum jus divinum naturale, sed etiam positivum, et hoc sequuntur aliqui juristæ. Imo divus Thomas, in 4 distinctione 33, q. 1, art. 1, ad 4, inquit *aliquando dicitur naturale, non solum id quod est a principio intrinseco; sed etiam quod est ex infusione et impressione superioris agentis, scilicet, DEI; et sic accipi ab Isidoro, cum dicit jus naturale esse, quod in lege et Evangelio continetur*: nam licet illa verba non sint Isidori, sed Gratiani, videntur fundata in Isidoro ibidem relato in cap. 1 ex lib. 5 Etym., cap. 2, dicente: *Omnes leges divinæ sunt, aut humanæ: divinæ natura, humanæ moribus constant*. Sed nihilominus hic sensus non videtur ab his Patribus intentus, tum quia satis explicant de quo jure naturali loquantur, scilicet, de eo quod est commune omnibus nationibus, eo quod instinctu naturæ, non constitutione aliqua habeatur, et ita illud distinguunt a jure civili: unde aperte loquuntur de jure, seu legibus, quibus homines ex vi suæ institutionis mere naturalis, vel ex naturalibus constitutæ, gubernati sunt a principio: non ergo comprehendunt jus divinum supernaturale, seu positivum: nec est verisimile quod cæremonias omnes legis veteris, et sacramentorum præcepta sub appellatione legis naturalis comprehenderint.

9. *Dictum Gratiani explicatur.*—Dico ergo Gratianum non dicere jus naturale complecti omnia quæ in lege et Evangelio continentur, neque illo modo describere seu definire jus naturale, sed affirmare solum hoc jus naturale contineri in lege, utique quoad præcepta moralia ejus, et præcepta duarum tabularum, et illud etiam contineri in Evangelio, vel quatenus expresse in eo confirmantur et explicantur præcepta Decalogi, Matth. 5, vel quatenus

virtute totum jus naturale continetur in illo principio, quod habetur Matth. 7: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis*, et hoc ultimum fuisse videtur a Gratiano maxime intentum: unde sic est ejus littera conjungenda: *Jus naturale est, quo quisque jubetur alii facere quod sibi vult fieri, quod in lege et in Evangelio continetur*: unde Christus in Evangelio dixit, etc.; et ita fere exposuit divus Thomas 1. 2, q. 94, art. 4, ad 1, et Turrecrem. ibi, art. 3, ad 4, licet non constanter loquatur, nunc unam nunc alteram responsionem admittendo, et prius improbando Glossam, et postea probando responsionem D. Thomæ in 4, quam postea sine dubio retractavit. Supererat vero hic explicandum, an omnes conclusiones quæ ex principiis juris naturalis evidenter eliciuntur, sint simpliciter de jure naturali, et quæ connexio, quamve necessaria, seu evidens ad hoc necessaria sit: hoc vero partim respondendo ad argumenta, partim in sequentibus capitibus declarando immutabilitatem legis naturalis, commodius expediatur.

10. Ad fundamenta contrariæ sententiæ imprimis nego D. Thomam in contraria fuisse sententia, quod satis ex dictis manifestum est, nec etiam Soto aliter sensit, ut ipse copiosius declaravit lib. 3 de Justit., q. 2, art. 3. De opinione vero juristarum dicam in capite sequenti. Ad primam vero rationem respondeo, quidquid est ex necessario dictamine rationis naturalis consequi ex necessitate ad naturam, et esse ex naturali inclinatione, sive immediate, sive mediate et per discursum tale dictamen formetur. Quia non solum immediata passio, sed etiam mediata fluit a natura, nec solum principium internum motus, sed etiam motus ipse et terminus ejus naturalis est, ad rem moralem seu obligationem parum refert quod interveniat vel non interveniat discursus, si obligatio ipsa et cum objecto et cum natura habet intrinsecam connexionem. Ad secundam rationem, ostendam infra legem naturalem non esse proprie mutabilem, quamvis quædam præcepta ejus possint habere materiam magis vel minus mutabilem, quod non variat rationem formalem legis.

11. *An omnes actus virtutum cadant sub naturalem legem.*—In tertio argumento postulatur specialis difficultas, an omnes actus virtutum pertineant ad naturalem legem, quam tractat divus Thomas dicta q. 92, artic. 3, et q. 100, art. 2. Et in hoc loco respondet affirmando: explicat autem sub jure naturali se

comprehendere non tantum præcepta, sed etiam consilia. Nos autem proprie de præceptis quærimus. Posset igitur hoc facile expediri eodem modo quo diximus in lege æterna: nimirum, omnes actus virtutum quoad specificationem, seu modum quo fieri debent, cadere sub naturalem legem, licet non omnes simpliciter, seu quoad exercitium præcipiantur. Aliiter vero idem divus Thomas in priori loco sub distinctione respondet actus virtutum dupliciter considerari posse, scilicet, vel secundum rationem virtutis, id est, ut studiosi sunt, vel absolute, ut sunt tales actus: et priori modo affirmat omnes actus virtutum cadere sub legem naturæ: posteriori autem modo negat. Quæ distinctio dupliciter exponi potest: primo ut sensus sit, omnis virtutis actum secundum specificam rationem spectatum posse cadere sub præceptum naturale præcipiens non tantum modum, sed etiam exercitium actus (ita enim in rigore loquimur de præceptis); si autem considerentur in individuo omnes actus cujuscumque virtutis, sic non omnes actus virtutum esse in præcepto naturali. Quæ posterior pars clara est, tum de actibus consiliorum, tum de multis actibus bonis, qui licet non sint optimi, et ideo non sint in consilio, nec etiam sint necessarii, et ideo non sint in præcepto, nihilominus sunt honesti, et licite fieri possunt, ut actus matrimonii, etc.

12. *An in omni virtute sit naturale præceptum obligans aliquando ad illius exercitium.*—Ex priori vero parte oritur difficultas, an in omni virtute sit naturale præceptum obligans aliquando ad exercitium illius virtutis: nam regulariter esse, satis per se manifestum est. In aliquibus autem virtutibus non ita videtur, ut in libertate, quæ ex se videtur excludere debitum, et in eutrapelia, quæ videtur etiam maxime voluntaria. Verumtamen exacta tractatio hujus difficultatis postulat cognitionem omnium virtutum, ideoque breviter assero, si præceptum rigorose sumatur, prout obligat ad mortale, non habere locum in omni materia virtutis, sed in gravioribus virtutibus, quod probat ratio facta. Et de veritate multi sentiunt nunquam obligare ex genere suo ad mortale, quia nisi illi adjungatur obligatio justitiæ, vel alterius similis virtutis intra suos limites, non obligat ad mortale. At vero si latius loquamur de obligatione etiam ad veniale, sic probabile est nullam esse virtutem, quæ aliquando non possit obligare ad suum usum. Quia cum ex omnibus virtutibus simul sumptis resultet integra rectitudo hominis, et

debitus operandi modus, tam respectu sui quam in ordine ad alios, verisimile est omnes virtutes habere suas opportunitates, in quibus exercendæ sunt ex propria obligatione, quam nec liberalitas, nec quælibet alia virtus excludit.

13. Alius sensus illius distinctionis esse potest, actum virtutis posse considerari vel materialiter, ut est, verbi gratia, comedere, vel abstinere; vel formaliter, ut in tali actu consideratur medium. D. Thomas ergo hoc posteriori modo loquitur de his actibus cum dicit cadere sub legem naturæ: nam hæc respicit honestatem. In quo etiam est considerandum, duobus modis contingere in aliquo actu esse medium virtutis: uno modo ex re ipsa, quia comparando talem materiam ad talem personam cum talibus circumstantiis, in ea invenitur medium virtutis ex sola ratione, et discursu naturali: et tunc clarum est naturalem legem ibi obligare. Alio vero modo contingit medium virtutis constitui in aliqua materia ex sola lege positiva, ut in jejunio, vel in justo rei pretio, et tunc difficultas est an ibi habeat locum lex naturæ: nam D. Thomas indifferenter et generaliter loqui videtur, et ita etiam videtur a Cajetano et aliis intelligi. In contrarium vero est, quia hoc modo, vel tollitur obligatio legis positivæ, vel multiplicantur circa idem obligationes. Sed hoc dicam commodius explicando effectus legis naturalis. Nunc solum assero intervenire quidem ibi legem naturalem, non tam ut per se obligantem, quam ut dantem efficaciam legi positivæ.

14. Quartum argumentum postulabat gravem difficultatem de distinctione inter jus naturale et jus gentium, quæ declarari non potest non declarato utroque extremo, et ideo reservamus illam in ultimam partem hujus libri, ubi post consummatam tractationem de jure naturali secundum se, aliquid dicemus de jure gentium, et tunc commodius dicetur quomodo inter se distinguantur.

CAPUT VIII.

AN LEX NATURALIS UNA SIT.

1. Tria possunt in præsentem requiri. Primum, an in uno homine una sit: secundum, an in omnibus hominibus et ubique una sit: tertium, an in omnibus temporibus et in omni statu humanæ naturæ una etiam sit. Prius vero quam respondeam ad singula, adverte, quod supra notavi, legem hanc naturalem posse su-

mi vel in ordine ad puram naturam, vel in ordine ad gratiam, quatenus suam etiam naturam habet. In hoc ergo sensu manifestum est legem naturalem esse duplicem: aliam humanitatis (ut sic dicam), aliam gratiæ: sunt enim diversorum ordinum, et ad fines valde distinctos ordinantur: unde una istarum legum humanæ naturæ pure connaturalis est: altera simpliciter supernaturalis: et hanc distinctionem aperte docuit Cajetanus 1. 2, q. 100, art. 1, et sumitur ex D. Thoma ibi, et clarius art. 3. Igitur de utroque illorum membrorum possunt illa tria investigari: imo, omnia quæ de lege naturali dicuntur possunt cum proportionem ad utramque applicari. Nos autem, quasi gratia exempli, fere semper loquimur de lege omnino naturali, tum quia est notior, tum quia frequentius ita loquuntur auctores.

2. *In unoquoque homine plura esse præcepta naturalia, ex omnibus tamen unam legem componi.* — Ad primum ergo quæsitum dicendum est in unoquoque homine plura esse naturalia præcepta; ex omnibus vero componi unum jus naturale. Ita rem hanc explicat D. Thomas citatis locis, Soto et alii: et sumitur ex lib. 1, ff. de Justit. et jure, ibi, *Hoc jus collectum est ex naturalibus præceptis*: ratio autem unitatis, præter communem modum loquendi, fundatur a D. Thoma in reductione omnium præceptorum naturalium ad unum primum principium, in quo illa præcepta quasi uniuntur: ubi enim est unio, est aliqua unitas. Atque huc spectat sententia Basilii in regula, fusius disp. reg. 1, dicentis esse ordinem in divinis mandatis; unum esse primum, quod est dilectionis Dei: aliud secundum, dilectionis proximi, ut dicitur Matth. 22, ad quæ duo tanquam ad prima principia cætera reducuntur, ut etiam Paulus significavit Rom. 13. Addi denique potest omnia naturalia præcepta uniri in uno fine, et in uno etiam auctore, seu legislatore, et in uno modo vel vitandi malum, quia malum est, vel præcipiendi bonum, quia honestum ac necessarium est: hæc ergo sufficiunt ad moralem unitatem.

3. Ut autem multitudo præceptorum ad aliquem ordinem redigatur, distinguere possunt in varia capita, vel ex parte personarum ad quas ordinantur quasi objective; et sic quædam præcepta versantur circa Deum, quædam circa proximum, quædam circa ipsummet hominem. Possunt etiam distinguere per virtutes: nam quædam sunt præcepta justitiæ, alia charitatis, seu amoris naturalis, etc. Item distinguere possunt per ordinem ad

ad intellectum, et sic distinguuntur a divo Thoma, Cajetano et aliis naturalia præcepta, sicut distinguuntur a philosophis propositiones necessariae: nam quædam sunt per se notæ, et in se, et respectu omnium hominum, ut sunt universalissima præcepta: aliæ sunt in se per se notæ, ac immediate, non tamen quoad nos, quamvis respectu sapientum possint esse tales, ut sunt aliqua præcepta singularum virtutum, et præcepta Decalogi: aliæ vero sunt quæ indigent discursu, inter quas est etiam latitudo: nam quædam facile, aliæ difficile cognoscuntur. Quæ distinctio confert ad cognoscendam ignorantiam legis naturalis, de qua statim dicemus.

4. Ultimo reducit D. Thomas, in d. art. 2, q. 94, quem Cajetanus et alii imitantur, varietatem hanc præceptorum naturalium ad varias hominis inclinationes naturales: est enim homo individuum quoddam ens, et ut sic inclinatur ad conservandum suum esse, ad suam commoditatem: est etiam ens corruptibile, seu mortale, et ut sic inclinatur ad conservationem speciei, et ad actiones propter illam necessarias: tandem rationalis est, et ut sic capax immortalitatis, et spiritualium perfectionum, et communicationis cum Deo, ac societatis cum rationalibus creaturis. Lex ergo naturalis perficit hominem secundum omnem inclinationem suam, et ut sic continet varia præcepta; temperantiæ vel fortitudinis secundum primam inclinationem: castitatis et prudentiæ quoad secundam: religionis, justitiæ, etc., quoad tertiam: nam hæc omnes propensiones in homine spectandæ sunt, quatenus aliquo modo determinatæ et elevatæ per gradum rationalem: nam si considerentur ut mere sunt naturales, vel animales, potius frændandæ sunt ad virtutem assequendam, ut dixit Aristoteles, 2 Ethic., cap. 9, et optime Chrysostomus, hom. 13 ad populum, versus finem; tamen ut regulabiles per rectam rationem, singulis respondent propria et accommodata præcepta.

5. *Legem naturalem esse unam in omnibus hominibus.* — *Objectio.* — *Solutio.* — Secundo, dicendum est hanc legem naturalem esse unam in omnibus hominibus, et ubique. Ita Aristoteles 5 Ethic., capite 7; Cicero, cujus egregia verba in superioribus allata sunt, et refert Lactantius, libro 2 Institutionum, cap. 7, et lib. 5, cap. 8; divus Thomas, q. 94, art. 4, et ibi omnes: ratio est, quia hæc lex est veluti proprietas consequens, non rationem propriam alicujus individui, sed specificam naturam,

quæ eadem est in omnibus. Item synderesis eadem est in omnibus hominibus, et per se loquendo esse posset eadem cognitio conclusionum; ergo et eadem lex naturæ. Hic vero occurrebat objectio, quia diversæ nationes usæ sunt legibus contrariis naturalibus præceptis; ergo non est eadem lex naturæ in omnibus. Antecedens constat ex Hieronymo, lib. 2 contra Jovin.; et Theodoro, lib. 9 Curat.; D. Thoma, q. 94, art. 4, ubi ex Julio Cæsare, lib. 6 de Bello gallic., refert apud Germanos olim furtum non fuisse reputatum iniquum. Et de Lacedæmonibus idem refert Castro ex Plutarcho, lib. 2 de Lege pœnal., cap. 14. Adulteria etiam a Lycurgo probata fuisse refert Plutarchus in vita illius. Respondeo breviter ex D. Thoma supra, hanc legem quoad substantiam in omnibus hominibus esse unam: quoad notitiam vero non esse integram, ut sic dicam, in omnibus.

6. Declaro breviter: nam supra dixi hanc legem posse considerari in actu primo, et ut sic esse ipsum intellectuale lumen; hoc ergo modo constat esse in omnibus eandem. Potest ulterius esse in actu secundo, id est, in actuali cognitione et judicio, vel etiam in proximo habitu jam comparato per actum: atque hoc modo est ex parte in omnibus, qui ratione uti possunt: nam saltem quoad prima et universalissima principia ignorari non potest, quia sunt ex terminis notissima, et adeo conformia, et quasi adæquata naturali inclinationi rationis et voluntatis, ut tergiversari non possit: et hoc modo dixit D. Thomas supra, art. 6, legem naturalem non posse aboleri a cordibus hominum, saltem quoad hæc principia. Quo modo aliqui intelligunt Aristotelem 3 Ethic., cap. 1, dicentem merito quemlibet reprehendi propter ignorantiam universalem. Quoad alia vero particularia præcepta ignorari potest: qua ignorantia supposita, potuerunt aliquæ gentes introducere leges contrarias juri naturæ: nunquam tamen ab illis habitæ sunt ut naturales leges, sed ut humanæ positivæ.

7. *An ignorantia naturalium præceptorum possit esse invincibilis.* — *Opinio negans.* — *Sententia auctoris.* — Hic vero occurrebat quæstio, an hæc ignorantia naturalium præceptorum possit esse invincibilis. Castro supra significat non posse, et fuit aliquorum theologorum opinio, ut videre licet in Alense, 2 p., q. 153, art. 3, et Durando in 3, distinct. 25, q. 1, et inclinant etiam aliqui juristæ, ut patet ex Gratiano post cap. *Turbatur*, 1, q. 4, et Glôssa in cap. ult. de Consuetud. Sed quia